

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rozvoj dítěte s Downovým syndromem prostřednictvím zvířat
chovaných na rodinném statku

Kristýna Dokoupilová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Seznam zdrojů a literatury, ze kterých jsem čerpala, uvádím v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 18. 4. 2024

.....

Kristýna Dokoupilová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí práce, paní doktorce Zdeňce Kozákové, za její odborné vedení bakalářské práce a poskytování cenných rad. Dále bych chtěla poděkovat mamince chlapce s Downovým syndromem, která umožnila realizaci praktické části bakalářské práce a poskytla k ní i materiální podklady.

Anotace

Jméno a příjmení:	Kristýna Dokoupilová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Zdeňka Kozáková, Dis., Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Rozvoj dítěte s Downovým syndromem prostřednictvím zvířat chovaných na rodinném statku
Název v angličtině:	The development of a child with Down syndrome throughout animals kept by family farms
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na možnosti rozvoje dítěte s Downovým syndromem, prostřednictvím zvířat chovaných na rodinném statku. Hlavním cílem bakalářské práce je prezentovat soubor aktivit pro rozvoj dítěte s Downovým syndromem za využití domácích zvířat. Teoretická část práce se věnuje charakteristice Downova syndromu, rozvoji dítěte prostřednictvím zvířat a zooterapii. V praktické části jsou prezentovány jednotlivé aktivity.
Klíčová slova:	Dítě, domácí zvířata, Downův syndrom, rozvoj dítěte, statek
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on the possibilities of development of a child with Down syndrome throughout animals kept on the family farm. The main goal of the bachelor thesis is to present a set of activities for the development of a child with Down syndrome using domestic animals. The theoretical part of the thesis is dedicated to the characteristics of Down syndrome, the development of the child through animals and zootherapy. Individual activities are presented in the practical part of this bachelor thesis.
Klíčová slova v angličtině:	Child, domestic animal, Down syndrome, child development, farm
Přílohy vázané v práci:	3
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce:	Český

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Dítě s Downovým syndromem	8
1.1 Historie Downova syndromu	8
1.2 Formy Downova syndromu	8
1.3 Diagnostika Downova syndromu	9
1.4 Charakteristické rysy osob s Downovým syndromem	10
1.5 Doprovázející zdravotní problémy	12
2 Rozvoj dítěte prostřednictvím zvířat.....	13
2.1 Historie zooterapie.....	13
2.2 Typy zooterapie dle metody.....	15
2.3 Formy zooterapie	16
2.4 Typy zooterapie podle zvířecího druhu	18
2.5 Zooterapie u osob s Downovým syndromem	22
PRAKTICKÁ ČÁST	23
3 Metodologická východiska výzkumu	23
3.1 Cíle praktické části	23
3.2 Metody výzkumu	23
3.3 Účastník výzkumu	24
3.4 Charakteristika prostředí.....	25
4 Prezentované výsledky.....	26
4.1 Aktivity za využití psa	26
4.1.1 Aktivity na rozvoj jemné motoriky	26
4.1.2 Aktivity na rozvoj hrubé motoriky	29
4.1.3 Aktivity na rozvoj kognitivních dovedností	31
4.2 Aktivity za využití koně	33
4.2.1 Aktivity na rozvoj hrubé a jemné motoriky	33
4.3 Aktivity spojené s chovem zvířat	37
DISKUZE.....	40

ZÁVĚR.....	42
SEZNAM ZKRATEK.....	43
SEZNAM TABULEK.....	44
SEZNAM OBRÁZKŮ	45
SEZNAM PŘÍLOH.....	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	47
PŘÍLOHY	49

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá možnostmi rozvoje dítěte s Downovým syndromem, prostřednictvím domácích zvířat (konkrétně koně, psa, kočky, ovce). Zooterapie jako taková je dnes již poměrně rozšířenou formou podpůrné terapie. Většinou zooterapie probíhá formou návštěvního programu, kdy terapeut se svým zvířetem navštíví zařízení či domácnost klienta. Časové a kapacitní možnosti zooterapeuta jsou však omezené, nelze tedy očekávat návštěvu terapeuta několikrát do týdne. Jistou výhodou tedy můžeme spatřit v tom, kdy dítě s postižením žije v prostředí, kde je obklopeno zvířaty a má s nimi možnost každodenního kontaktu.

Toto téma jsem si vybrala, jelikož jsem se v rámci praxe setkala s dítětem, které mělo diagnostikován Downův syndrom a velice mě zaujalo, jak rodina využívá právě domácích zvířat k jeho rozvoji. Cílem bakalářské práce je prezentovat soubor aktivit, které mohou posloužit jako inspirace pro další rodiny dětí s postižením, v případě, že chovají některé z výše uvedených zvířat a chtěly by využít i k rozvoji svého dítěte.

Teoretická část práce bude rozdělena do 2 kapitol. V první kapitole bude popsán Downův syndrom, jeho formy, diagnostika, dále pak charakteristické rysy osob s tímto syndromem a zdravotní komplikace, které je mohou ve spojitosti se syndromem potkat. Druhá kapitola bude věnována rozvoji dítěte prostřednictvím zvířat, formám a typům zooterapie, nakonec budou zmíněny také druhy zvířat užívaných při zooterapii.

V praktické části bude popsáno výzkumné šetření, které bude probíhat kvalitativní formou. Informace budou získávány prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s maminkou dítěte a pozorováním. Získaná data budou zpracována ve formě aktivit s jednotlivými zvířaty.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Dítě s Downovým syndromem

Downův syndrom patří k nejčastějším vrozeným chromozomálními anomáliím. V České republice připadá jedno dítě s Downovým syndromem na 800 - 1000 živě narozených dětí. Ročně se tedy na území České republiky narodí až 50 dětí s tímto syndromem. (Uvírová, 2023)

1.1 Historie Downova syndromu

Nejstarší antropologický odkaz na Downův syndrom můžeme nejspíše nalézt již ve vykopávkách ze sedmého století. Byla nalezena anglosaská dětská lebka, která vykazovala stejné strukturální změny, které se objevují u dětí s Downovým syndromem. Existuje mnoho domněnek, že se Downův syndrom objevoval také v malířství a sochařství. Můžeme objevit některé sochy či obrazy, na kterých jsou pravděpodobně zobrazeny děti s Downovým syndromem, jelikož jejich obličej vykazují charakteristické rysy pro Downův syndrom. (Pueschel, 1997)

Teprve až v roce 1866, byl Downův syndrom uznán jako samostatná diagnóza, kdy anglický lékař John Langdon Down (1828 – 1896) popsal charakteristické rysy tohoto syndromu ve své vědecké studii. Příčiny vzniku popsané diagnózy ale neznal. Navázal na něj až v roce 1932 lékař Waardenburg, který se domníval, že příčinou Downova syndromu může být chromozomální abnormalita. Několik let to však nebylo potvrzeno. Až v roce 1959 francouzský lékař Lejeune se svými kolegy potvrdil, že je jedná o chromozomální anomálii. (Selikowitz, 2011)

1.2 Formy Downova syndromu

Selikowitz (2011) rozlišuje ve své publikaci 3 formy Downova syndromu následovně:

Nondisjunkce

Nondisjunkce, někdy také nazývána volná trisomie, či prostá trisomie, je nejběžnější formou Downova syndromu. Podle Selikowitze (2011) se vyskytuje až u necelých 88% jedinců s Downovým syndromem. Kukla (2016) udává výskyt volné trisomie v 95% případů Downova syndromu. Zatímco obvykle má člověk v každé buňce 46 chromozomů, uspořádaných ve 23 párech, lidé s Downovým syndromem jich mají 47 – 22 párů a jednu trojici.

Mozaicismus

Méně častou formou DS je mozaika, vyskytující se v 1% případů. 21. chromozom je nadbytečný pouze v některých tělových buňkách. Název mozaicismus vznikl z důvodu uspořádání buněk v těle, které připomínají mozaiku (jsou poskládány z různých kousků – normálních a s nadbytečným chromozomem). U jedinců s touto formou se nevyskytuje příliš mnoho fyzických znaků charakteristických pro Downův syndrom. Normální úroveň intelektových schopností se vyskytuje pouze zřídka. (Selikowitz, 2011)

Translokace

Translokace je další, méně častou formou Downova syndromu. Uvírová (2023) uvádí výskyt této formy asi u 4% případů Downova syndromu. V tomto případě není příčinou vzniku nadbytečný 21. chromozom, ale pouze nadbytečná část tohoto chromozomu. Translokace vzniká odlomením částičky 21. chromozomu a jiného chromozomu, přičemž se zbylé části obou chromozomů spojí do jednoho. V translokaci se 21. chromozom spojí nejčastěji se 14. chromozomem. Dále se mohou vyskytovat v translokaci i 13., 15. a 22. chromozom. (Selikowitz, 2011)

1.3 Diagnostika Downova syndromu

V průběhu těhotenství podstupují ženy mnoho testů a vyšetření, jejichž cílem je předcházení komplikacím během těhotenství a porodu a případné odhalení vrozené vady plodu. Vyšetření můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou neinvazivní vyšetření, tedy taková, která nezasahují do těla matky. Druhou skupinou jsou invazivní vyšetření – zasahující do těla matky. (Bartoňová, Bazalová, Pipeková, 2007)

Mezi invazivní vyšetření patří tzv. amniocentéza neboli odběr plodové vody. Amniocentéza se provádí zpravidla mezi 16. – 18. týdnem těhotenství. Spolehlivost tohoto vyšetření je až 99,5%. Vzorek tekutiny se odebírá z amniocentického vaku, který obaluje a chrání plod. Při tomto vyšetření je zvýšené riziko spontánního potratu (0,5 – 1%). Dále do této skupiny řadíme biopsii choriových klků (CVS), která se provádí mezi 9. – 11. týdnem těhotenství. Jedná se o odběr vzorku z budoucí placenty plodu. Nevýhodou je nejistá interpretace výsledků, jelikož tkáň placenty může mít jinou genetickou výbavu než samotný plod. V případě pozitivní výsledku je poté nutné provést spolehlivější aminocentézu. Poslední možností, je tzv. kordocentéza neboli odběr krve plodu z pupečnickové cévy. Většinou

se provádí po 20. týdnu těhotenství za účelem vysvětlení nejasného nálezu z aminocentézy nebo také pokud je nalezena vada při ultrazvukovém vyšetření a je třeba zjistit, zda není geneticky podmíněna. U kordocentézy i CVS je dvojnásobně zvýšené riziko spontánního potratu oproti aminocentéze. (Bartoňová, Bazalová, Pipeková, 2007)

K neinvazivnímu vyšetření se využívá screening plodu. Pravděpodobnost odhalení vrozené vývojové vady screeningem se pohybuje v rozmezí 54 – 65%. Pro screening plodu využíváme kvalitativní biochemické vyšetření z krve matky tzv. triple test. Jedná se o vyšetření odhalující změněnou koncentraci látek, které produkuje plod s Downovým syndromem. Jedná se o látky alfafetoproteinu a volného estriolu ve sníženém množství a choriového gonadotropinu ve zvýšené hladině. Tento test provádíme po 16. týdnu těhotenství, jelikož do této doby není spolehlivý. Další možností odhalení Downova syndromu je ultrazvukové vyšetření, které se provádí mezi 11. – 13. týdnem. Na ultrazvuku se zobrazuje projasnění v oblasti šíje, které je způsobeno přítomností jisté vrstvy tekutiny. Větší množství tekutiny je často spojeno s výskytem chromozomálních aberací. Ve 2. trimestru lze Downův syndrom rozpoznat podrobným ultrazvukovým vyšetřením, kde se v tomto případě mohou objevit zkrácené stehenní kosti, rozšíření močových cest či vrozená srdeční vada. (Bartoňová, Bazalová, Pipeková, 2007)

1.4 Charakteristické rysy osob s Downovým syndromem

Podoba každého člověka je určena geny. Díky dodatečné genetické výbavě chromozomu č.21 mají děti s DS také fyzické rysy, které je odlišují od intaktních jedinců. Protože tento nadbytečný chromozom se nachází v buňkách každého dítěte s DS, má vliv na stejnou stavbu těla u těchto dětí. (Pueschel, 1997)

Ve většině případů díky vzhledu dítěte tedy můžeme ihned po porodu rozpoznat, zda se u něj vyskytuje DS či nikoli. Jen velmi zřídka se stává, že příznaky nejsou příliš viditelné a ani zkušený lékař syndrom u dítěte nepozná. I když je DS snadno rozpoznatelný díky vzhledu dítěte, je nutné tuto myšlenku potvrdit vyšetřením chromozomů. (Selikowitz, 2011)

Selikowitz (2011) uvádí, že existuje okolo 120 charakteristických příznaků DS. U každého dítěte se jich však objevuje většinou 6 nebo 7. Příznaky u všech dětí se mohou různě kombinovat. Jediný příznak vyskytující se u všech jedinců s DS je jistý stupeň mentálního postižení. Černá (2015) uvádí že stupeň mentálního postižení nijak nesouvisí s počtem

vyskytujících se tělesných znaků. Jeden nebo dva příznaky se mohou objevit i u intaktních jedinců. Je to zcela přirozený jev, který nelze hned spojovat se syndromem. (Selikowitz, 2011)

Hlava, obličej

Selikowitz (2011) uvádí, že jedinci s DS mají většinou v porovnání s intaktními dětmi menší hlavu. Hlava je vzadu lehce oploštělá. Při předním pohledu je obličej spíše kulatého tvaru. Profil obličeje je plochý. Většina jedinců s DS má mírně zešikmené oči směrem nahoru. Ve vnitřním koutku se vyskytuje malá kožní řasa, tzv. epikantus. Postupem času se řasa ztrácí, jelikož se kůže zvedne a vypne se přes kořen nosu. Na okraji duhovky se mohou vyskytovat bílé nebo lehce nažloutlé tečky, tzv. Brushfieldovy skvrny, které mohou zmizet se zhnědnutím duhovky. Epikantická řasa ani Brushfieldovy skvrny nijak nebrání vidění. Ústa jsou menší, než je běžné u intaktních jedinců. Jazyk je naopak větší a v některých případech vrásčitý. Často mají děti ústa otevřená, takže jazyk může vyčnívat ven. Podle Pueschela (1997) mohou mít děti s DS opožděný růst chrupu. Některé zuby mohou chybět nebo mít jiný tvar. Tvrdé patro je užší. Malé čelisti pak vedou k chybnému postavení zubů. Kazivost chrupu není nijak velká. U novorozenců s DS se může vyskytnout na zadní straně krku volná kůže, která se obvykle s růstem vyhladí. Starší děti a dospělí pak mají krk širší a kratší.

Končetiny

Ruce i nohy bývají u jedinců s DS malé a mohutné. Mnozí mají širší ruce s kratšími prsty. V některých případech má malíček pouze jeden kloub. Může být zakřivený směrem dovnitř k ostatním prstům. Otisky prstů mají také specifickou kresbu. Na dlani může být pouze jedna příčná rýha a pokud se vykytují rýhy dvě, jsou vždy vedeny rovně napříč dlaní. U prstů na nohách může být široká mezera mezi palcem a ukazováčkem. Někdy se od této mezery táhne rýha směrem vzad. Vzhledem k nedostatečné pevnosti šlach mají některé děti s DS ploché nohy. (Pueschel, 1997)

Velikost postavy

Novorozenci s DS mají obvykle nižší porodní váhu a jsou menší než je průměr. Následný růst je rovnoměrný, ale pomalejší. V dospělosti mají postavu menšího vzrůstu, většinou na dolní hranici průměru. (Selikowitz, 2011)

1.5 Doprovázející zdravotní problémy

K vnějším charakteristickým znakům se mohou u jedinců s Downovým syndromem přidružovat s vyšší pravděpodobností některé zdravotní problémy, než – li u intaktních jedinců.

K častým zdravotním komplikacím vyskytujících se u Downova syndromu patří:

- **Poruchy sluchu**

Největší část jedinců s Downovým syndromem trpí poruchou sluchu, která se vyskytuje až v 75% případů.

- **Poruchy zraku**

Vyskytují se asi u 60% jedinců. Nejčastěji se jedná o přítomnost některé z refrakčních vad (krátkozrakost, dalekozrakost) vyskytujících se asi v 50% případů, dále např. šedý zákal.

- **Vrozené srdeční vady**

Vrozené srdeční vady se mohou vyskytnout asi u 50% dětí s Downovým syndromem. Je možné je odhalit již na ultrazvuku plodu, případně ihned po narození.

- **Snížená činnost štítné žlázy (hypothyreóza)**

Až 15% jedinců se může narodit s hypothyreózou, případně se dostaví až během života.

- **Vrozené vady zažívacího traktu**

Může se jednat o neprůchodnost atresie jícnu, dvanáctníku či análního otvoru. Problémy zažívání se objevují ve 12% případů.

Mezi méně vyskytující se zdravotní problémy lze zařadit:

- **Celiakii**

- **Epilepsii**

- **Hypogenitalismus** (nedostatečný vývoj zevních pohlavních orgánů)

- **Hirschprungovu chorobu** (porucha inervace střevní stěny)

- **Dislokaci kyčlí** (American Academy of Pediatrics, 2011)

2 Rozvoj dítěte prostřednictvím zvířat

O vzájemném vztahu mezi člověkem a zvířaty lze hovořit již od pradávna. Zvířata v člověku vyvolávají pocit bezpečí a pohody. Mezi zvířetem a člověkem panuje přátelská atmosféra. Z řad realizovaných výzkumů se potvrdilo, že zvířata pozitivně ovlivňují fyzické zdraví člověka a zlepšují kvalitu života. V sociologickém kontextu se hovoří o interakci člověk – zvíře v rámci zooterapie. (Karásková, Dohnal, 2011)

Problematika zooterapie se potýká s terminologickou nejednotností a existuje pro ni poměrně mnoho definic, které obsah termínu zooterapie popisují různorodým způsobem. Freeman (in Velemínský, 2007, s.31) uvádí následující definici Mojžíšové, Lacinové, Šemberové (2000) podle které je zooterapie „souhrnným termínem pro rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny na využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem“. Velmi zjednodušeně lze chápat pojem zooterapie jako „pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka“ (Freeman, in Velemínský, 2007, s.30). Ať už chceme u klienta zlepšit paměť, motoriku, komunikaci či jiné dovednosti, stavíme zvíře do role prostředníka, tzv. koterapeuta. I když pro klienta může zvíře znamenat mnoho, je třeba si uvědomit, že za zvířetem stojí zoterapeut, který rozhoduje kdy a jak využít jeho přítomnosti ke zlepšení klientových problémů.

2.1 Historie zooterapie

Záznamy o léčebném využití některých druhů zvířat nalezneme již v 8. století, kdy do léčebných ústavů byla terapeuticky zařazována zvířata. Velký rozvoj zooterapie nastal během druhé světové války, kdy byla zvířata využívána při rehabilitaci válečných zranění. (Bicková, 2020)

V roce 1792 byla v Anglii založena klinika York Retreat pro duševně nemocné. Cílem kliniky bylo pečovat o tyto klienty novým, aktivizujícím způsobem. Pacienti zde pracovali na zahrádce a starali se o drobná zvířata, zejména králíky a drůbež.

Později, v 19. století, vzniklo v Německu ve čtvrti Bethel centrum pro epileptiky. Od svého vzniku centrum využívalo psů, koček, koz a ovcí a jejich zapojení v péči o pacienty. Následně zapojili koně a ptáky. V dnešní době je centrum zmodernizované a stále funkční, avšak tyto první pokusy o zooterapii byly zapomenuty, jelikož nebyly dostatečně zdokumentovány.

Z USA se dochovaly zprávy od roku 1919. V tomto roce začali v amerických nemocnicích využívat psy jako kamarády ke hrám. Ve válečném období hráli psi velkou roli hlavně

při rehabilitaci válečných zranění letců. V roce 1969 americký psychiatr Levinson na základě vlastní zkušenosti popsal psa jako koterapeuta, urychlujícího terapeutický proces. Přivedl tak pozornost lékařů, kteří se začali zajímat o tuhle formu terapie. V roce 1982 tak vznikla nová vědní disciplína „pet – facilitated therapy“, ke které Levinson vypracoval metodické zásady. (Lacinová in Velemínský, 2007)

Jak uvádí Lacinová (in Velemínský, 2007, str.28) „r. 1992 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations) zabývající se oblastí výzkumu i praktické aplikace aktivit se zvířaty a konající každé tři roky celosvětovou konferenci.“ Česká republika se stala členem IAHAIO v roce 1995 prostřednictvím Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům.

Dále se o rozmach nové disciplíny po B.M. Levinsonovi zasloužili svými výzkumy manželé Corsonovi, Friedmannová, Ketcher, Lynch a jiní. (Lacinová, 2007). Návštěvní programy se zvířaty se začaly rozšiřovat do nemocnic, škol, domovů pro seniory, dětských domovů, věznic a psychiatrických zařízení a byly podpořeny programy pro výcvik zvířat profesionálními pracovníky. (Nerandžič, 2006)

Organizace Delta Society vypracovala metodologii a normy praxe, které zahrnovaly pracovní programy AAA (Animal – Assisted – Activities), které mohou provádět vzdělání laici a odborníci, pracující se zvířaty a AAT (Animal – Assisted – Therapy), prováděný odborně vzdělanými terapeuty (např. lékaři, fyzioterapeuty, speciálními pedagogy, logopedy atd.). Oba programy byly celosvětově přijaty. (Lacinová in Velemínský, 2007)

Mezi další státy, které se připojily k zavádění praktických a výzkumných aktivit, patří od 80.let Německo, kde se nejvíce uplatňuje terapeutické ježdění na koni a aktivity nebo terapie se psy. K rozvoji oboru se postupně připojují další státy jako Švýcarsko, Rakousko, Dánsko, Holandsko, Česká republika, Polsko a Francie. (Lacinová in Velemínský, 2007).

V posledních letech vznikly různé organizace, věnující se problematice zooterapie, které se snaží o její rozvoj a uznání. V Evropě patří k nejvýznamnějším organizace ESSAT (European Society for Animal – Assisted Therapy) založená roku 2004 ve Vídni. V ČR např. Canisterapeutická asociace. (Bicková, 2020). Dále se vydávají tematické publikace, pořádají se odborné semináře, ze kterých následně vycházejí sborníky. Vzniká spousta praktikujících organizací, přibývá výzkumných prací a obor se dále rozšiřuje do různých typů škol, kde vznikají nové studijní programy. (Lacinová in Velemínský, 2007)

2.2 Typy zooterapie dle metody

V Bílé knize, kterou vydala organizace IAHAIO v roce 2014 nalezneme terminologické vymezení několika typů zooterapie, podle užívané metody, přijímané světovými organizacemi. (Bicková, 2020)

AAA (Animal Assisted Activities, aktivity za pomoci zvířat)

Jak uvádí Freeman (in Velemínský, 2007, s.32) jde o „přirozený kontakt člověka a zvířete zaměřený na zlepšení kvality života klienta nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností.“ Hlavním cílem je aktivizace klienta, většinou se jedná například o přirozené zlepšování komunikace, pohyblivosti, uzavřenosti apod. Tyto cíle určí zoterapeut, po konzultaci s osobami, které o klienta pečují. Nejčastěji probíhá AAA v sociálních zařízeních, jako jsou např. domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením a školských zařízeních, např. ve speciálních školách, dětských domovech a dalších. Mezi aktivity prováděné při AAA patří např. hlazení a krmení zvířete, péče o zvíře, přirozené procvičování komunikace, paměti, hry apod.

AAT (Animal Assisted Therapy, terapie za pomoci zvířat)

Freeman (in Velemínský, 2007, s.33) definuje AAT jako „cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta/pacienta.“ Cílem terapie je podpora procesu léčby nebo rehabilitace. Profesionál musí být při plánování cílů obeznámen s cíli celkové léčby klienta. Následně stanoví cíle tak, aby podporovaly rozvoj konkrétních fyzických, sociálních, emocionálních nebo kognitivních funkcí klienta. Nejčastěji se AAT provádí u osob s tělesným, mentálním nebo kombinovaným postižením, krátkodobě či dlouhodobě nemocných, nebo u klientů, kteří potřebují podpůrnou léčbu psychických nebo fyzických poruch a nemocí. Typickými aktivitami prováděné při AAT jsou polohování, hry pro rozvoj motoriky a sociálních dovedností, cílené zlepšování komunikace, orientace, paměti, řeči a kognitivních funkcí a další.

AAE (Animal Assisted Education, vzdělávání za pomoci zvířat)

AAE lze chápat jako „přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta.“ (Freeman, in Velemínský, 2007, s.34). Cíle stanoví zoterapeut společně s pedagogickým personálem. Cíle lze stanovit individuálně např. pro žáky se specifickými poruchami učení, výchovnými problémy či jinými specifickými potřebami nebo pro celou skupinu studentů

např. při přednáškách, besedách a jiných formách výuky. Hlavním cílem AAE je především přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji. Ke klientům patří, kromě žáků se specifickými poruchami učení a chování, i žáci běžných škol, zaměřujících se na biologii, vztahy lidí a zvířat apod. Mezi techniky AAE řadíme předávání informací zábavnou formou a ukázkou, využití zvířete jako prostředníka pro výuku, hry pro rozvoj motoriky, komunikace a motivace. Pokud je zooterapeutem proškolený laik, musí vždy spolupracovat s pedagogy. Zatímco zooterapeut se plně věnuje vedení zvířete, pedagogický personál pečuje o klienty a zaznamenává posun v oblasti cílů.

AACR (Animal Assisted Crisis Response, krizová intervence za pomoci zvířat)

Freeman (in Velemínský, 2007, s.35) vysvětluje AACR jako „přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického nebo i fyzického stavu klienta.“ Mezi klienty patří oběti přírodních katastrof, násilí, osoby evakuované mimo domov a z části také pracovníci záchranných týmů či pomáhající dobrovolníci. Cíl definuje sám zooterapeut na základě aktuální potřeby klientů. Nejdůležitější je podpořit proces stabilizace situace. Při AACR je nutné, aby zooterapeut disponoval znalostmi z psychologie, byl proškolen v rámci integrovaného záchranného systému, měl dostatečnou praxi se širokou škálou klientů a jeho zvíře bylo obzvláště odolné vůči stresu. Zooterapeut nesmí překážet při práci ostatním složkám záchranného systému a musí dbát jak na svou bezpečnost, tak i na bezpečnost svého zvířete. Typickými technikami AACR jsou psychologické metody, empatie, motivace ke komunikaci, hlazení zvířete apod.

2.3 Formy zooterapie

Freeman (2007) vymezuje 4 formy zooterapie využívané v rámci AAA, AAT, AAE. Forma využívaná pro AACR se uvádí samostatně.

Návštěvní program

Návštěvní program je nejrozšířenější formou zooterapie v rámci AAA, AAT a AAE v České republice. Jedná se o pravidelné návštěvy zooterapeutického týmu (zooterapeuta a jeho zvířete) v zařízení či domácnosti klienta. Dalšími alternativami může být docházení klienta za zvířetem, nebo setkávání např. v parku či jiných neutrálních prostorech.

Specifickou možností návštěvního programu je ambulantní program, kdy je zooterapie provozována v ordinaci lékaře, školního psychologa a jiných specialistů, ke kterým klient běžně

dochází. Přítomnost zvířete se tak dá využít také k odbourávání stresu, strachu z lékařského prostředí či zákroků a lepší spolupráci s odborníkem. (Freeman in Velemínský, 2007)

Jednorázové aktivity

Jedná se o jednorázové či krátkodobé aktivity, kdy se zooterapeutický tým může účastnit veřejných přednášek, setkání apod. ať už jsou určeny pro intaktní jedince, či osoby se zdravotním postižením. Nabízí se velice široká škála aktivit, které je nutné odvíjet od momentálních potřeb klienta, i když se metody a podmínky pro jejich provozování v jádru neliší od aktivit pravidelných. (Freeman in Velemínský, 2007)

Pobytový program

Jedná se o jednorázový nebo pravidelný pobyt klientů na různých statcích, farmách, táborech nabízejících zooterapeutické služby, často i s několika druhy zvířat. Pobyt je také možný v kombinaci např. s ozdravným nebo poznávacím programem. (Freeman in Velemínský, 2007). Hlavní myšlenkou pobytového programu je možnost krajního kontaktu klienta se zvířetem ve spojení s odloučením od běžného sociálního prostředí klienta. (Tichá, in Velemínský, 2007)

Rezidentní program

Rezidentním programem se rozumí převzetí zvířete do péče klienta. Zvíře může převzít jak jednotlivec, tak zařízení, které má zájem provozovat zooterapeutickou činnost. Předávající organizace stanoví podmínky, za kterých je zvíře předáno a zajistí výcvik osob, které budou zooterapii provádět a o zvíře pečovat. (Freeman in Velemínský, 2007)

Zásah krizové intervence

Zásah krizové intervence je specifickou formou pouze pro AACR, kdy je zooterapeutický tým vyzván k práci v rámci konkrétní krizové situace (přírodní katastrofa, nehoda, kriminální čin aj.). Zásah může trvat až několik měsíců podle potřeby záchranného systému a možností zooterapeutického týmu. (Freeman in Velemínský, 2007)

2.4 Typy zooterapie podle zvířecího druhu

Canisterapie

Termín canisterapie zavedla v roce 1993 Jiřina Lacinová – spolu se sdružením Filia průkopnice a osvětová pracovnice v tomto oboru. Termín je složeninou dvou slov: canis (latinsky pes), a terapie (léčba, řeckého původu). (Eisertová in Velemínský, 2007)

Galajdová (1999) uvádí, že canisterapie využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Zdraví je v tomto případě chápáno jako stav psychické, fyzické a sociální pohody. Canisterapie klade důraz na řešení psychologických, citových a sociálně integračních problémů. Dle Eisertové (in Velemínský, 2007) canisterapie přispívá k rozvoji hrubé a jemné motoriky, podněcuje komunikaci, orientaci v prostoru, zlepšuje interakci klienta s ostatními lidmi. Dále je možné canisterapii využívat k nácviku koncentrace a zvýšení pozornosti, rozvoji sociálního citění a zlepšení kvality života. V některých případech může pomoci i ke snížení agresivity klienta.

Klientela canisterapie je velice široká. Nelze tedy ke všem klientům přistupovat stejným způsobem. Důležité je zvolit vhodnou formu i aktivity canisterapie pro každého klienta individuálně podle typu postižení, individuálních schopností, vlastností, zájmů, věku a dalších ovlivňujících faktorů. Ať už je canisterapie prováděna ve školských zařízeních či zdravotně sociálních institucích je důležité, aby vedení, personál i klienti s canisterapií souhlasili a podíleli se na její realizaci. (Eisertová in Velemínský, 2007)

Nelze jednoznačně říci, které plemeno je pro canisterapii nejvhodnější. Při výběru psa je proto nutné hledat vhodného jedince, ne plemeno jako celek. Není důležité, zda se jedná o psa s průkazem původu nebo bez něj, rozhodující jsou pro canisterapii především povahové a charakterové vlastnosti psa, a samozřejmě zdraví. To, zda je pes pro canisterapii vhodný, ovlivňuje mnoho dalších faktorů – výchova, socializace, prostředí, ve kterém pes žije, pozitivní i negativní zkušenosti s lidmi a jinými psy, osobnost majitele a genetické předpoklady. Rozhodně však nejsou vhodné psi vycvičení pro služební účely a jsou naučeni i útoku na člověka, či obrany. Další nevhodnou skupinou jsou psi s předchozí negativní zkušeností. (Eisertová, in Velemínský, 2007)

Příprava na zkoušky canisterapeutického týmu vyžaduje dlouhodobou přípravu. Nezbytným požadavkem budoucího canisterapeutického psa je základní ovladatelnost a poslušnost, aby bylo možné s ním jakkoli dále pracovat. K odborným prvkům patří schopnost socializace psa do skupiny psů i lidí, dále musí být pes zvyklý na pohyb ve vnitřních prostorech, kontakt s větší skupinou klientů, nekoordinované pohyby klienta, zvláštní pach nebo náhlý

hluk. Ke speciálním prvkům patří různé mediální kousky a triky, které mohou později posloužit k povzbuzení sebevědomí klienta a odlehčení atmosféry. Dalšími předpoklady budoucího canisterapeutického psa je dobrá fyzická a psychická kondice, spolehlivost a nekonfliktní povaha. Psovod musí být svému psovi oporou a jistotou. V České republice lze absolvovat různé kurzy či zkoušky např. od Výcvikového canisterapeutického sdružení HAFÍK z Třeboně. V rámci teoretické přípravy si zde psovodi osvojí přístup ke canisterapii ze zdravotně sociálního i kynologického hlediska. Teoretická příprava je ukončená písemným testem. Praktická příprava týmu je zaměřená na osvojení si specifických dovedností psa i psovoda potřebné pro výkon canisterapie. Při závěrečných praktických zkouškách je tým prověřen v různých modelových situacích představujících náplň a hlavní rizika canisterapeutické práce týmu. Jestliže tým ob stojí ve všech částech zkoušky získá osvědčení platné na dva roky. Následně je osvědčení prodlouženo po úspěšném opakování praktické zkoušky. (Eisertová, Tichá in Velemínský, 2007)

Felinoterapie

„Felinoterapie využívá pozitivní interakce mezi člověkem a kočkou k léčbě nebo podpoře zdraví člověka.“ (Hypšová, in Velemínský, 2007, s.263)

Kočky jsou vhodné pro všechny klienty, kteří k nim mají pozitivní vztah. Kontakt s nimi má obzvlášť psychoterapeutický účinek, teprve na druhém místě pak účinek psychomotorický. Kočka pomáhá zmírnit adaptační stres pro nově příchozí klienty do nejrozličnějších zařízení (domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením aj.). U dětí může pomoci kontakt s kočkou k rozvoji estetického a hudebního cítění v rámci herních terapií. Pomáhá dětem v soustředění, a rozveseluje je. U dětí s mentálním postižením významně podporuje přítomnost kočky jejich komunikaci s ostatními a pomáhá rozvíjet slovní zásobu. Stejně tak děti s PAS kočka uvolňuje psychicky a pod jejím vlivem začínají komunikovat a spolupracovat s okolím. Při hře s kočkou dochází také u dětí se spasmy v končetinách k uvolnění spasmu. Při hlazení kočky dochází k dráždění chlupy a prohřívání rukou. Držením kartáče a vyčesáváním koček lze trénovat úchop, stejně tak i při držení misky a vložení krmiva do misky. Při rozepínání a zapínání postrojů cvičí klienti jemnou motoriku. (Nerandžič, 2006)

Při výběru koček vhodných pro felinoterapii jsou upřednostňovány kočky s mírnou, přátelskou povahou k lidem a kočky vyhledávající samy kontakt s lidmi. Kočka musí být plně socializována a chována v prostředí, kde není nijak omezená možnost kontaktu s člověkem. Pro felinoterapii nejsou v žádném případě vhodné kočky z útulků, jelikož neexistují žádné informace o jejich výchově, zkušenostech z dřívějšího života a prodělaných nemocech, dále

také toulavé kočky či kočky zvyklé na volný a nekontrolovaný výběh. Sociální chování si kočka vytváří v prvních deseti dnech života, proto je nutné tvořit kontakt s člověkem již od pátého dne života. Kotě se každý den na pět minut odloučí od matky a zvyká si na dotykovou komunikaci s člověkem. (Nerandžič, 2006)

V České republice se pro felinoterapii nejčastěji využívají

- **kočka domácí** (kočka bez průkazu původu, většinou svým vzhledem připomíná běžnou evropskou kočku, povahově poněkud temperamentnější)
- **ragdoll** (velmi přátelská povaha, vázaná na lidskou rodinu, malý svalový tonus, touha předvádět se)
- **kočka sibiřská** (přátelská, vyrovnaná, poměrně nenáročná na péči o srst, potravu i podmínky chovu, poměrně temperamentní)

K dalším využívaným plemenům patří

- **siamské a javánské kočky** (vhodné pro temperamentnější lidi, nároky na kvalitu krmení a teplo, hlučnost připomínající nářek dítěte)
- **mainské mývalí kočky** (přátelské, inteligentní, nevýhodou může být jejich velikost, kdy kocouři dosahují 9 – 12 kg)
- **perské kočky** (mají rády svůj klid, jsou méně pohyblivé, vhodné pro klidnější lidi)
(Hypšová, in Velemínský, 2007)

Hiporehabilitace

Termín hiporehabilitace, jak uvádí Vosátková (in Velemínský, 2007, s.215) je zastřešujícím pojmem pro „aktivity spojené s rehabilitací člověka pomocí koně v nejširším slova smyslu“.

Hipoterapie je komplexní léčba, kdy se prostřednictvím koně provádí fyzioterapie, ergoterapie, a pedagogická a sociální terapie. Tyto složky od sebe nelze oddělit. Hipoterapie se používá nejen k léčbě postižení či onemocnění, ale také k prevenci jejich vzniku. Jak uvádí Nerandžič (2006, s.93) „Základním léčebným prostředkem při hipoterapii je pohyb hřbetu koně při rytmickém kroku, přičemž záleží na jeho délce, frekvenci a čistém provedení.“ Kráčeující kůň nutí člověka k balancování. Tak dojde k aktivaci kloubů a svalů, probudí se vedení nervových drah. Tím se mozek učí zpracovat informace o vztahu těla k prostoru a zpětně ho řídit. U klienta se zlepšuje volní motorika (uvědoměle uskutečňované pohyby) a držení těla.

Největší vliv má hipoterapie na rozvoj především břišního svalstva, bránice a svalů pletence pánevního a ramenního.

Vhodné plemeno koně pro hiporehabilitaci neexistuje. Výběr se řídí především podle jeho charakteru, který je nadřazen plemenu. Je důležité, aby byl kůň zdravý, bez těžkých vrozených vad. Zkušený chovatel koní dokáže do rehabilitačního výcviku zařadit koně jakéhokoliv plemene. Typ koně je nutné poté vybírat podle diagnózy a aktuálního zdravotního stavu klienta, zda je klient chodící, sedící či ležící a dále také podle klientova sociálního prostředí, v němž se pohybuje.

Příprava koní pro rehabilitaci by měla zahrnovat tři fáze:

1. **Základní výcvik**, při kterém se kůň naučí základním dovednostem, poslušnosti a správného zapojování svalstva při chodu.
2. **Jízda v terénu**, která si klade za cíl uklidnit koně a odstranit lekavost, aby neshodil jezdce v případě, že před ním proběhne malé zvíře či přelétne pták.
3. **Nácvik klidného čekání a stoje u rampy**, než se klient posadí na hřbet.

Nejdůležitější u terapeutického koně je schopnost být veden člověkem a plně ho respektovat. V rámci výcviku je výuka vedení koně „na ruce“. Jezdec či vodič musí koně uklidňovat, nikoli stresovat. Za jeden rok výcviku by měl být kůň připraven na léčebný proces. Všechny naučené dovednosti během tohoto výcviku se však mohou po dvou až třech týdnech špatného vedení zapomenout. Kůň využívaný při léčení musí mít práci rozdělenou do několika částí dne a musí mu být dopřán pravidelný odpočinek. (Nerandžič, 2006)

Ostatní typy zooterapie

- Delfinoterapie – léčebné využití delfína
- Lamaterapie – léčebné využití lamy
- Insektoterapie – využití hmyzu v rámci zooterapie
- Ornitoterapie – využití ptactva v rámci zooterapie (zejména papoušků)

Další zvířecí druhy se využívají bez upřesněného označení:

- Terapie za pomoci malých domácích zvířat – např. akvariijní rybičky, křeček, morče aj,
- Terapie za pomoci volně žijících zvířat
- Terapie za pomoci exotických zvířat – např. v zoologických zahradách
- Terapie za pomoci hospodářských zvířat – např. kozy, ovce, ale i prasata (Velemínský, 2007)

2.5 Zooterapie u osob s Downovým syndromem

Downův syndrom ve většině případů doprovází lehká (IQ se pohybuje mezi 50 a 70 body) nebo střední (IQ mezi 35 a 50 body) mentální retardace. Samozřejmě existují výjimky jedinců s Downovým syndromem, kteří mohou mít IQ na hranici normálního pásma (okolo 80 bodů), stejně tak, se můžeme setkat s jedincem s těžkou mentální retardací. (DownSyndromeCZ, 2015)

Bicková (2020) vymezila hlavní cíle canisterapie u osob s mentálním postižením. Při práci s klienty s lehkým mentálním postižením, se terapeut zaměřuje u klienta především na rozvoj kognitivních a sociálních dovedností, podporu praktických dovedností jako je sebeobsluha a posilování dovedností hrubé a jemné motoriky. Samozřejmostí je aktivizace a podpora emocionální oblasti. Klienty se středně těžkou mentální retardací je vhodné podporovat v komunikaci, nácviku sebeobsluhy, upevňování naučených věcí, vztahu se zvířaty. Výsledky canisterapie jsou u každého jedince individuální, jeden může na psa reagovat hned, druhý až po několika měsících provádění canisterapie. Jistě však působí pes na klienty jako neopomenutelný aktivizační prostředek a zdroj emočně pozitivního ladění. Při dlouhodobé a pravidelné práci terapeuta, zvířete a klienta lze pozorovat zlepšení v oblasti komunikačních a motorických dovedností, paměti, i v rozvoji sociálních vztahů. Tichá (in Velemínský, 2020) zmiňuje nejednoznačný přístup některých klientů k psovi. Jednu návštěvu se klienti se psy neměly žádný problém, pomazlili se s nimi a prováděli aktivity. Další návštěvu psy však odstrkovali.

Při provádění hiporehabilitace u klientů s mentálním postižením je důležité brát v potaz, že mentální věk klientů může být nižší než jejich chronologický věk, což může způsobovat změny v chování. Z důvodu určitého stupně omezení slovní zásoby a omezenému porozumění řeči je možné, že klient neporozumí pokynům terapeuta. Klienti s mentálním postižením budou vyžadovat zvýšený dohled z důvodu omezené představy o nebezpečí. Nemusí si být vůbec vědomi rizika pádu z koně. (Bicková, 2020)

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Metodologická východiska výzkumu

V kapitole jsou vymezeny hlavní a dílčí cíle praktické části bakalářské práce a použité metody. V rámci seznámení s účastníkem výzkumu jsou uvedeny základní informace pro přiblížení jeho života.

3.1 Cíle praktické části

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je prezentovat soubor aktivit pro rozvoj dítěte s Downovým syndromem za využití domácích zvířat. Tyto aktivity mohou posloužit jako inspirace pro rodiny dětí s postižením, které by chtěly chov zvířat využít i k rozvoji svého dítěte.

Dílčím cílem praktické části je na základě pozorování popsat a prezentovat aktivity prováděné konkrétním chlapcem s Downovým syndromem ve věku 6 let.

3.2 Metody výzkumu

V praktické části byla pro účely získávání dat využita kvalitativní metoda výzkumu. Kvalitativní metoda byla zvolena z důvodu záměrného výběru případu chlapce s Downovým syndromem ve věku 6 let a jeho podrobnému zkoumání.

V literatuře neexistuje jednoznačné vymezení kvalitativního výzkumu. Obecně lze tvrdit, že metoda kvalitativního výzkumu se vyhýbá statistickým procesům. Pro kvalitativní výzkum je stěžejní delší a intenzivnější kontakt s jedincem, či skupinou jedinců, zkoumaných v přirozeném prostředí. Kvalitativním výzkumem získá výzkumník podrobný popis a vhled do dané situace. Cílem výzkumníka je porozumět zkoumanému problému. K hlavním metodám kvalitativního výzkumu patří pozorování, interview, texty a dokumenty, audio a videozáznamy. (Hendl, 2023)

Z metod kvalitativního výzkumu byla zvolena metoda zúčastněného pozorování a rozhovoru. Pozorování bylo uskutečněno v domácím prostředí chlapce. Celkem se jednalo o 5 návštěv rodiny na jejím statku. Chlapec byl pozorován při plnění níže prezentovaných aktivit, které rodiče s chlapcem již dlouhodobě provádí. Pro pozorování nebylo předem zvoleno žádné schéma. Byly plněny aktivity, které si chlapec sám vybral, dle jeho zájmu daný den. Bylo tak předejito nucení chlapce do určitých aktivit a případné nespolupráci chlapce při aktivitách.

Rozhovor byl veden s matkou chlapce na základě kladení otázek uvedených v příloze 3. Nejprve byl rozhovor využit za účelem zjištění osobních informací ze života rodiny, následně pak pro vysvětlení aktivit prováděných se zvířaty a sdělení zkušeností jejího syna s plněním aktivit.

Švaříček (2007, s.143) definuje zúčastněné pozorování jako „dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces.“ Nejedná se tedy o samotné pozorování jako takové, ale účelem je také zjištěné informace zprostředkovat čtenářům.

Rozhovor je považován za nejčastější metodou, kterou badatelé volí, za účelem sběru dat v kvalitativním výzkumu. V některých publikacích věnujících se kvalitativnímu výzkumu je možné se setkat s pojmem hloubkový rozhovor, který Švaříček (2007, s.159) definuje jako „nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu, zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.“ Hlavními typy hloubkového rozhovoru jsou polostrukturovaný rozhovor, který je založen na dotazování badatele, vycházejícího z předem připravených otázek, a nestrukturovaný rozhovor, kdy si badatel připraví jen několik málo otázek a další dotazování vychází z informací, které nám zkoumaný jedinec poskytl. Hendl (2023) spatřuje hlavní výhodu rozhovoru v porozumění zkušenostem.

Získané informace prostřednictvím rozhovoru a pozorování jsou interpretovány v podobě aktivit prováděných s jednotlivými zvířaty. Aktivity jsou následně rozděleny podle druhů zvířat. Pro každou aktivitu je vytvořena šablona s následujícími údaji: název aktivity; cíl aktivity; prostředí, kde je možné ji realizovat; organizační forma; popis a potřebné pomůcky. Aktivity, které to vyžadují, jsou doplněny fotografií pomůcky, potřebné k jejímu plnění, případně fotografií účastníka výzkumu při plnění dané aktivity.

3.3 Účastník výzkumu

Marek¹, 6 let

Marek se narodil v roce 2017 do úplné rodiny. Marek se narodil předčasně ve 36. týdnu těhotenství, akutním císařským řezem. Je mu diagnostikován Downův syndrom, ke kterému se přidružuje ještě snížená funkce štítné žlázy, oční vady (krátkozrakost a astigmatismus) a svalová hypotonie. Matka vystudovala střední zemědělskou školu, poté pracovala jako

¹ Jméno bylo změněno z důvodu zachování anonymity účastníka výzkumu.

ošetřovatelka koní. Po narození syna se začala věnovat canisterapii. Otec vystudoval střední vojenskou školu. Nyní pracuje jako OSVČ. Marek je jedináček. Má však velice blízký vztah se svými dvěma sestřenicemi, se kterými často tráví volný čas. Rodina žije v malé vesnici na Prostějovsku, která čítá pouhých 150 obyvatel. Marek navštěvuje speciální mateřskou školu v Prostějově. Do mateřské školy nastoupil ve 4 letech. Na prostředí mateřské školy si rychle zvykl. S pobytem v mateřské škole nemá problém, je tam spokojený a za kamarády se těší. Marek je prozatím neverbální. Komunikuje pomocí zástupných předmětů (např. vodítko = chce jít na procházku se psy). Nyní se učí komunikovat pomocí komunikační knihy s obrázky. K hlavním zájmům Marka patří pobyt v přírodě a trávení času se zvířaty. Doma si nehraje s hračkami. Nejraději pomáhá rodičům s běžnými činnostmi v domácnosti jako je praní, umývání nádobí, příprava jídla a mnoho dalších.

3.4 Charakteristika prostředí

Výzkum probíhal na rodinném statku ve výše specifikované vesnici. Rodina zde chová 3 koně (z toho 2 pony), 3 psy (bobtail, německý krátkosrstý ohař, bloodhound), 2 kočky, 4 ovce a 8 slepic. Dva psi (bobtail a německý ohař) prošli canisterapeutickým výcvikem. Rodina žije ve velkém rodinném domě. Před domem se nachází velká zahrada. Podél příjezdové cesty se na každé straně nachází ohrady pro koně – jedna kulatá pro trénink a jedna podélná. Vedle domu se nachází hospodářská budova a výběh pro koně. Za domem nalezneme velký dvůr a velkou zahradu. Rodině také přiléhá 7 hektarů višňových sadů, které se rozprostírají za domem. V sadech jsou vybudovány také další ohrady pro koně.

4 Prezentované výsledky

Prezentované aktivity jsou rozděleny do podkapitol dle využití jednotlivých druhů zvířat. Poslední podkapitola je věnována povinnostem spojeným s chovem zvířat.

4.1 Aktivity za využití psa

V této podkapitole jsou prezentovány aktivity, které lze plnit za využití psa. Pokud je u dané aktivity možnost, je v kolonce alternativa napsaná alternativa plnění této aktivity i za využití jiného zvířete. Aktivity jsou rozděleny do podkapitol podle hlavních dovedností, které jsou jejím plněním u dítěte rozvíjeny.

4.1.1 Aktivity na rozvoj jemné motoriky

Název aktivity	<i>Česání psa</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj jemné motoriky</i>
Prostředí	<i>Uvnitř (popř. venku)</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Psovi můžeme dát pokyn k lehnutí či sednutí. Důležité je, aby pes dokázal v poloze setrvat určitou dobu. Polohy lze během aktivity měnit. Dítěti nabídneme různé druhy kartáčů nebo hřebenů. Dítě si jeden vybere a začne psa česat. Kartáče a hřebeny během aktivity proměňujeme. Vyčesané chlupy dítě shrnuje na jednu hromadu. Následně si dítě může vzít chumel chlupů do dlaní a zkoumat jejich vlastnosti (lehkost, hebkost, ...)</i>
Pomůcky	<i>Hřebenu a kartáče různých tvarů a velikostí</i>

Tabulka 1 Aktivita – Česání psa

Obrázek 1 Kartáče [1]

Obrázek 2 Hřebeny [1]

Název aktivity	<i>Příprava krmení, podávání pamlsků</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj jemné motoriky, koordinace oko – ruka</i>
Prostředí	<i>Uvnitř (popř. venku)</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<p><i>Dítěti připravíme misku na granule a pytel granulí. Dítě plastovým hrnečkem nabírá granule z pytle a přesypá je do misky. Jakmile má misku plnou (do určité míry), vezme ji a donese psovi. Při přesypání se dítě snaží, aby nevysypalo granule mimo misku.</i></p> <p><i>Během dne můžeme také psa odměňovat pamlsky. Dítě může pamlsky nabírat rukou z misky, či sáčku. Dítě si vezme jeden pamlsk a nabídne ho psovi z otevřené dlaně, později je možné trénovat i špetkový úchop a nabízet pamlsk psovi tímto stylem. Po snědení může dítě psa pohladit. Pamlsky obměňujeme. Existují různé druhy různých velikostí a tvarů. Dítě tak trénuje manipulaci s více druhy pamlsků.</i></p> <p><i>Obtížnější je potom nabírat pamlsky pinzetou. Dítě si vezme do ruky pinzetu a nanečisto si vyzkouší pinzetu zmáčknout. Poté se snaží pinzetou nabrat vždy jeden pamlsk, dát si ho do dlaně druhé ruky a následně ho nabídnout psovi.</i></p>
Pomůcky	<i>Miska na granule, pytel granulí, plastový hrníček, pamlsky, pinzety</i>
Alternativa	<i>Stejně tak lze tuto aktivitu provádět i s kočkou.</i>

Tabulka 2 Aktivita – Příprava krmení, podávání pamlsků

Obrázek 3 Pinzety pro nabírání pamlsků [1]

Obrázek 4 Sáček s pamlsky [1]

Název aktivity	<i>Zapínání obojků</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj jemné motoriky</i>
Prostředí	<i>Uvnitř (popř. venku)</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<p><i>Psovi dáme pokyn k sednutí či lehnutí. Dítěti rozložíme na podlahu různé druhy obojků. Dítě si vybere libovolný obojek a pokusí se ho připnout psovi. Pokud dítě obojek psovi připne, pokusí se ho poté zase rozepnout a sundat. Následně dítě postupuje stejným způsobem i u dalších obojků s jinými sponami. Pokud si s postupem času všimneme, že dítě preferuje pouze určitou sponu na obojku, odstraníme ji dítěti z nabídky a nabízíme mu méně využívané obojky, abychom u dítěte rozvíjeli i manipulaci s dalšími sponami.</i></p> <p><i>Aktivitu můžeme následně trénovat i před procházkou se psem, kdy si dítě může psa samo přichystat připnutím obojku a vodítka.</i></p>
Pomůcky	<i>Obojky s různými sponami (suchý zip, knoflík, přezka, mašle, karabina)</i>

Tabulka 3 Aktivita – Zapínání obojků

Obrázek 5 Obojky [1]

4.1.2 Aktivity na rozvoj hrubé motoriky

Název aktivity	<i>Vedení psa na vodítku</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj hrubé motoriky, vypěstovat návyk na pravidelný pohyb, rozvoj jemné motoriky (úchop)</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Psovi navlečeme a zapneme obojek či popruh. Poté připneme krátké vodítko (max. 50 cm), z důvodu zajištění blízké vzdálenosti mezi psem a dítětem. Vodítko by mělo být pevné, ne samonavíjecí. Pes by měl být dopředu naučený chodit u nohy a respektovat tempo chůze dítěte. Není vhodné, aby pes na vodítku tahal, aby nedošlo k vytrhnutí psa i s vodítkem z ruky dítěte. Pokud dítě zvládá zapínání obojku a připínání vodítka, psa si na aktivitu/procházku přichystá samo.</i>
Pomůcky	<i>Obojek či popruh, krátké lanové vodítko</i>

Tabulka 4 Aktivita – Vedení psa na vodítku

Obrázek 6 Vedení psa na vodítku [1]

Obrázek 7 Krátké lanové vodítko [1]

Název aktivity	<i>Házení míčků, kopání do míče</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj hrubé motoriky (házení, kopání), manipulace s míčem</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<p><i>Hry s míčkem, aportování patří k oblíbeným činnostem mnoha psů. Při plnění této aktivity si hraje i dítě i pes. Na volném prostoru (zahrada, dvůr, louka, ...) si přichystáme různé druhy a velikosti míčů, které máme doma běžně dostupné. Úkolem dítěte je míček vzít a hodit ho jakýmkoliv způsobem (jednoruč, obouruč) do volného prostoru. Pes bude za míčky běhat, přenášet je a pokud je naučený, dokáže ho i přinést dítěti do ruky. Jestliže pes neumí nosit míčky do ruky, určitě se to častým opakováním naučí. Je potřeba nastavit dlaň a když k dítěti pes s míčkem přiběhne, je dobré ho odměnit pamlskem. Ten je pro psa motivací, je tedy větší pravděpodobnost, že si osvojí nošení míčků do ruky rychleji.</i></p> <p><i>I když pes nebude donášet míčky do ruky a bude za nimi pouze běhat, může dítě házet více balonky do různých směrů, chodit/běhat pro ně se psem a házet je znovu a znovu.</i></p> <p><i>Pokud máme k dispozici i větší gumový míč, může ho dítě psovi také kopat, či posílat po zemi.</i></p>
Pomůcky	<i>Míče různých velikostí, materiálů (tenisové, pěnové, gumové), popřípadě pamlsky</i>

Tabulka 5 Aktivita – Házení míčků, kopání do míče [1]

4.1.3 Aktivity na rozvoj kognitivních dovedností

Název aktivity	<i>Přiřazování barev</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj kognitivních dovedností (barvy), rozvoj jemné motoriky</i>
Prostředí	<i>Uvnitř (popř. venku)</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Na psa navlékneme připravenou vestu a dáme mu pokyn k lenutí. Vedle ležícího psa rozložíme na zem připravené obrázky stejně barevných dvojic. Počet barev závisí na úrovni znalostí daného dítěte. Dítě pomocí suchého zipu připevňuje obrázky na vestu. Důležité je, aby vždy dvojice stejné barvy byla pod sebou. Při zvládnutí úkolu můžeme postupně přidávat více barev.</i>
Pomůcky	<i>Vesta pro psa se suchým zipem, zalaminované stejně barevné dvojice obrázků se suchým zipem (příloha 1) Ušití vesty: Nejprve si softshellovou látku odměříme, aby byla dostatečně dlouhá a široká na tělo psa. Poté podle rozměrů látku ustrihneme (po přeložení napůl, by měla mít tvar čtyřúhelníku). Správně naměřenou a ustríženou látku zapošijeme po okrajích. Do spodních rohů a středu spodní strany našijeme pásky zapínající se přezkou. Nakonec na vestu našijeme pruhy suchého zipu, důležitého pro plnění aktivit. Nakonec už zbývá jen vestu obléct psovi, zapnout ji před předními nohama, ve středu trupu a za zadními nohama</i>

Tabulka 6 Aktivita – Přiřazování barev

Obrázek 8 Pes oblečený ve vestě [1]

Obrázek 9 Vesta pro psa [1]

Název aktivity	<i>Rozlišování velikosti</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj kognitivních dovedností (velikosti), rozvoj jemné motoriky</i>
Prostředí	<i>Uvnitř (popř. venku)</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Tato aktivita je obdobná jako aktivita 1. Příprava psa je tedy stejná. Nejprve navlékneme psovi vestu a dáme mu pokyn k lenutí. Vedle psa rozložíme zalaminované obrázky boudy a psa v různých velikostech. Nejprve začínáme u dvou dvojic, kdy dítě musí rozlišit pouze 2 velikosti. Na horní řádek připevní obrázky boudy. Poté na spodní řádek přiřadí odpovídající velikost psa k dané boudě. Malá bouda = malý pes. Velká bouda = velký pes. Pokud dítě tento úkol zvládá, můžeme navýšit počet dvojic. Stejným způsobem tak dítě rozlišuje 3 velikosti (malý – větší – největší)</i>
Pomůcky	<i>Vesta pro psa se suchým zipem, zalaminované obrázky dvojic boudy a psa 2 (3) velikostí: malý – velký (malý – větší – největší) se suchým zipem (příloha 2)</i>

Tabulka 7 Aktivita – Rozlišování velikostí

4.2 Aktivity za využití koně

V této podkapitole jsou prezentovány aktivity, které lze plnit za využití koně. Pokud je u dané aktivity možnost, je v kolonce alternativa napsaná alternativa plnění této aktivity i za využití jiného zvířete.

4.2.1 Aktivity na rozvoj hrubé a jemné motoriky

Název aktivity	<i>Vedení koně</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj hrubé motoriky (chůze v nerovném terénu), motivace k pravidelnému pohybu, rozvoj jemné motoriky (úchop)</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Koni navlečeme ohlávku a připneme lano, za které dítě koně povede. Lano by nemělo být moc dlouhé, jelikož chceme, aby se kůň držel v blízkosti dítěte. Dítě může vodit koně volně po prostoru, v kruhové ohradě či můžeme dávat dítěti pokyny, kam má koně dovést. Aktivitu zařazujeme také před jízdou na koni. Pokud jde dítě jezdit na koni, může si koně odvést samo ze stáje/výběhu na určené místo k jízdě.</i>
Pomůcky	<i>Ohlávka, lano (max. délka cca 2 m)</i>

Tabulka 8 Aktivita – vedení koně

Obrázek 10 Vedení koně [1]

Název aktivity	<i>Jízda na koni</i>
Cíl aktivity	<i>Posílení svalů celého těla, především břišních svalů; zlepšení koordinace, rovnováhy a správného držení těla</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<p><i>Tuto aktivitu je nutné provádět pouze pokud má dospělá sama zkušenost s jízdou na koni a zdá zásady bezpečné jízdy.</i></p> <p><i>Nejprve připravíme koně nasazením ohlávky a sedlového setu. Dítě posadíme na koně. Při začátcích je nutné, aby se dítě drželo po celou dobu jízdy oběma rukama madla na sedle.</i></p> <p><i>Nejprve začínáme základním chodem koně, krokem. Dospělá osoba vede koně a jistí dítě. Až s postupem času je možné nechat samotné dítě řídit koně.</i></p> <p><i>Pokud dítě zvládá jízdu na koni krokem, je možné se posunout k výcviku klusání, následně pak také cválání. K dosažení této úrovně je však nutný dlouhodobý trénink v rádech několika let.²</i></p>
Pomůcky	<i>Sedlový set, ohlávka, lano, přilba</i>

Tabulka 9 Aktivita – jízda na koni

Obrázek 11 Jízda na koni [1]

² Marek se naučil klusat v 5 letech a cválát v 6 letech.

Název aktivity	<i>Trhání trávy pro koně</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj jemné motoriky, rozvoj hrubé motoriky (chůze, dřep, předklon)</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Připravíme si větší koš, do kterého budeme trávu trhat. S dítětem půjdeme na louku, kde je trochu vyšší tráva. Můžeme spojit s předchozí aktivitou vedení koně, kdy dítě může vést koně až na louku. Vedení koně využijeme v tomto případě jako motivaci pro trhání trávy, aby měl doma kuň co jíst. Úkolem dítěte je trhat trávu na louce a nosit ji do koše.</i>
Pomůcky	<i>Koš na trávu</i>

Tabulka 10 Aktivita – trhání trávy pro koně

Obrázek 12 Trhání trávy pro koně [1]

Název aktivity	<i>Krmení koně</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj jemné motoriky, rozvoj kognitivních dovedností (poznávání druhů ovoce a zeleniny, jídla), rozvoj hrubé motoriky (jízda na šlapadle)</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<p><i>Dítěti připravíme do koše různé potraviny vhodné pro koně, které máme zrovna dostupné. Začínáme u jednoho druhu potraviny v koši, postupem času můžeme smíchat 2 a více druhů. Dítě postupně krmí koně jednotlivými “pamlsky“. Aktivitou můžeme dítě naučit poznávat jednotlivé potraviny, tím, že komentujeme, čím koně právě krmí. Později můžeme do koše smíchat 2 druhy potravin např. jablka a mrkve a dát dítěti pokyn, aby nakrmilo koně pouze jablky. Dítě se tak učí poznávat druhy potravin, rozlišovat ovoce a zeleninu, pečivo, ...)</i></p> <p><i>Dále je možné využítí tříkolky, či nějakého jiného dětského šlapadla, na kterém je připevněn košík. Úkolem dítěte je dovézt na šlapadle krmení koním. V tomto případě funguje odvoz krmení jako motivace k jízdě na šlapadle (pro trénink šlapání).</i></p>
Pomůcky	<i>Koš s různými pamlsky pro koně (mrkev, jablko, hruška, řepa, dýně, meloun, banán, suché pečivo – chléb, rohlík), šlapadlo s košíkem</i>
Alternativa	<i>Stejně tak lze tuto aktivitu provádět i s ovci a pro ně vhodným krmením.</i>

Tabulka 11 Aktivita – krmení koně

Obrázek 13 Krmení koní pečivem [1]

Obrázek 14 Krmení koní s využitím šlapadla [1]

4.3 Aktivity spojené s chovem zvířat

Při chovu zvířat je nutné zastat i další povinnosti spojené s chovem, jako je např. úklid, čištění a podestýlání stájí, přístřešků, výběhů, údržba ohrad, dávkování krmiva, napájení a další.

Název aktivity	<i>Úklid, čištění, podestýlání stájí</i>
Cíl aktivity	<i>Povědomí o povinnostech spojených s chovem zvířat, smysl pro pořádek</i>
Prostředí	<i>Uvnitř (stáje)</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Důležitou podmínkou pro plnění této aktivity je pořízení dětského náradí, velikostně odpovídajícího dítěti. Je důležité, aby se mu s náradím lehce zacházelo a nebylo pro něj při práci překážkou. Dítě při této aktivitě především dopomáhá dospělému. Nejprve naložíme starou podestýlku a trus vidlemi na kolečko a vyvezeme je ze stáje na místo k tomu určené. Poté zameteme podlahu (v případě potřeby vyčistíme kartáčem horkou vodou a dezinfekčním prostředkem a necháme stáj vyschnout). Na kolečku si dovezeme čistou slámu a vidlemi stáj opět vysteleme.</i>
Pomůcky	<i>Dětské náradí (hrábě, vidle, koště, kolečko), podestýlka</i>

Tabulka 12 Aktivita – Úklid, čištění a podestýlání stájí

Obrázek 15 Úklid stáje [1]

Název aktivity	<i>Údržba ohrad</i>
Cíl aktivity	<i>Povědomí o povinnostech spojených s chovem zvířat, rozvoj jemné motoriky (úchop)</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<i>Dřevěné ohrady vyžadují každoroční údržbu. Je možné do této aktivity zapojit i dítě. Stejně jako u předchozí aktivity platí, že dítě pouze dopomáhá dospělému. Dozor dospělého je neoddělitelnou součástí aktivity z důvodu bezpečnosti, jelikož dítě pracuje s barvami určenými pro venkovní využití. Je nutné, aby dítě vědělo, jak s barvou zacházet. Dítěti přichystáme vlastní plechovku a štětec. Dítě bude namáčet štětec do barvy a postupně natírat dřevěné latě.</i>
Pomůcky	<i>Barvy na dřevo, štětce</i>

Tabulka 13 Aktivita – Údržba ohrad

Obrázek 16 Natírání ohrady [1]

Název aktivity	<i>Napájení, krmení</i>
Cíl aktivity	<i>Rozvoj hrubé motoriky, rozvoj jemné motoriky, koordinace oko – ruka</i>
Prostředí	<i>Venku</i>
Forma	<i>Individuální</i>
Popis aktivity	<p><i>Krmení již bylo zmíněno v přechozích aktivitách. V této aktivitě je stručně shrnuto, jak může dítě pomoci s krmením a napájením všech druhů zvířat chovaných na rodinném statku.</i></p> <p><i>Psi – dítě nabírá granule hrnečkem z pytle a přesypá je do misek; pamlsky podává z ruky</i></p> <p><i>Kočky – dítě nabírá granule hrnečkem z pytle a přesypá je do misek; pamlsky podává z ruky</i></p> <p><i>Koně – dítě dováží na kolečku trávu, vysypává ji na určené místo ve výběhu; dítě dováží k výběhu trávu v koši na šlapadle; pamlsky podává z ruky</i></p> <p><i>Ovce – dítě dováží jetel, seno na kolečku, vysypává je na určené místo ve ohradě, dítě dováží jetel, seno k ohradě v koši na šlapadle; pamlsky podává z ruky</i></p> <p><i>Slepice – dítě nabírá malým kyblíkem krmnou směs a přesypá ji na určené místo ve výběhu</i></p> <p><i>Při napájení dítě pomáhá například přeléváním vody z menšího kyblíku do napáječek, snaží se nevylévat vodu mimo určenou nádobu.</i></p>
Pomůcky	<i>Dětské kolečko, menší kyblík, plastový hrneček, misky na granule, napajáječky vhodná krmiva (tráva, jetel, krmné směsi, granule, ...) a pamlsky (suché pečivo, ovoce, zelenina, ...)</i>

Tabulka 14 Aktivita – Napájení, krmení

Obrázek 17 Krmení koní trávou [1]

Obrázek 18 Krmení ovcí [1]

DISKUZE

Hlavním cílem bakalářské práce bylo prezentovat soubor aktivit pro rozvoj dítěte s Downovým syndromem za využití domácích zvířat. Soubor těchto aktivit by mohl posloužit jako inspirace pro rodiny dětí s postižením, které by chtěly využít chov zvířat i k rozvoji jejich dítěte. Dílčím cílem bylo popsat aktivity na základě pozorování 6letého chlapce s Downovým syndromem při jejich plnění.

Aby došlo k objektivním závěrům, bylo nutné splnit jednotlivé dílčí úkoly jako rozhovor s matkou chlapce a následné pozorování chlapce při plnění aktivit. Následně byly na základě pozorování sepsány aktivity, které byly rozděleny dle využití jednotlivých druhů zvířat, dále byla poslední podkapitola praktické části věnována povinnostem pojíci se s chovem zvířat.

Díky provádění aktivit se psem zaměřených na rozvoj hrubé motoriky uvedla maminka, že u Marka došlo k rozvoji chůze a vypěstování návyku pravidelného pohybu, jelikož měl Marek dříve problémy s chůzí, kdy do 4 let chodil pouze za pomoci chodítka. Následně se u něj díky chůzi se psem na vodítku rozvinula samostatná chůze. Pes byl v tomto případě pro Marka důležitou motivací k pohybu. Pravidelným pohybem a chůzí poté došlo ke zlepšení koordinace při chůzi. V dnešní době mají Marek s maminkou svůj rituál, kdy se každý den společně se psem vydají na procházku kolem vesnice. Marek měl dříve problémy se zvládnutím situací, které vyžadovaly změnu prostředí, pobyt v davu lidí, hluku atd. Maminka zmínila, že za přítomnosti psa již zvládá účast na akcích, které jsou výše zmíněnými situacemi typické jako například dětské dny, poutě, sportovní odpoledne, další obdobné akce. Především díky aktivitám podávání pamlsků zvířatům a česání psů pozoruje maminka lepší manipulaci s předměty, správný úchop, jež jsou důležitou součástí jemné motoriky. Díky nápadu vesty pro psa na principu suchého zipu se vzdělávací aktivity staly pro Marka zábavnými a hravými. Přínos plněním aktivit za využití koně vidí maminka v posílení svalů celého těla a udržení rovnováhy. Dříve se Marek potýkal s diastázou (rozstupem přímých břišních svalů), jízdou na koni došlo ke zpevnění břišních svalů a diastáza se mu tak zlepšila, čímž došlo i ke zlepšení dřívějších problémů s vyprazdňováním. Dále při jízdě na koni upevnil a vyrovnal záda a nyní už lze pozorovat jen minimální kyfózu zad. Díky aktivitám spojeným s chovem zvířat se Marek učí dovednostem, které lze prakticky využít v životě.

Tématem zooterapie se zabývá mnoho autorů např. Velemínský (2007), Bicková (2020) Nerandžič (2006) a další. V jejich publikacích je často zooterapie vymežována především návštěvní formou, kdy terapeut dochází do určitého typu zařízení. Při procházení jednotlivých zdrojů se nepodařilo naleznout publikaci, která by byla zaměřena na zooterapii, v rodinném prostředí klienta.

Jelikož byl proveden kvalitativní výzkum, do kterého byl zapojen jeden účastník, je nutné zmínit, že nám výzkum nedovoluje zjištěné výsledky zobecňovat. Je ale možné využít prezentované aktivity jako prostředek k dalšímu výzkumu. Prezentované aktivity jsou využitelné v praxi díky podrobnému popisu, seznamu všech pomůcek, i přiloženým přílohám k některým aktivitám. V následujícím výzkumu by bylo vhodné provádět aktivity s více dětmi a sledovat jejich změny ve vývoji při pravidelném plnění těchto aktivit i u jiných dětí, dále pak obohacovat soubor o další vhodné aktivity a vytvořit tak inspiraci pro rodiče, jak pracovat s dětmi s daným typem postižení s využitím domácích zvířat.

ZÁVĚR

Bakalářská práce s názvem Rozvoj dítěte s Downovým syndromem prostřednictvím zvířat chovaných na rodinném statku je složena jak z teoretické, tak z praktické části. V teoretické části byl popsán Downův syndrom, jeho formy, diagnostika, charakteristické rysy osob s Downovým syndromem a zdravotní komplikace, které mohou osoby s tímto syndromem potkat. Dále se teoretická část věnovala možnostmi rozvoje osob prostřednictvím zvířat. Byly zmíněny formy a typy zooterapie a vymezeny druhy zvířat užívaných při zooterapii a využití zooterapie u osob s mentálním postižením. Cílem praktické části byla prezentace souboru aktivit pro rozvoj dítěte s Downovým syndromem za využití domácích zvířat, které by dále mohly posloužit jako inspirace pro rodiny dětí s postižením, které by chtěly prostřednictvím chovu zvířat přispět i k rozvoji svého dítěte. Pro získání informací bylo v praktické části užito metod kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturovaného rozhovoru a zúčastněného pozorování. Získané informace byly prezentovány v podobě aktivit, kdy pro každou aktivitu byla vytvořena tabulka, dle jednotné šablony.

Hlavním zjištěním bylo, že prostřednictvím plnění aktivit a práce se zvířaty je možné rozvíjet dítě v mnoha oblastech např. v oblasti hrubé motoriky, jemné motoriky, kognitivních dovedností. Po dlouhodobém provádění aktivit došlo u chlapce s Downovým syndromem v oblasti hrubé motoriky k rozvoji samostatné chůze, zlepšení koordinace při chůzi, posílení svalů celého těla, což mělo vliv na zmírnění příznaků diastázy, zlepšení vyprazdňování, ale také zmírnění kyfózy zad. V oblasti jemné motoriky došlo k zafixování správného úchopu předmětů. Dále chlapec lépe snáší pobyt v davu lidí s přítomností psa. Díky motivaci prostřednictvím psa se chlapec lépe učí kognitivním dovednostem.

Hlavní cíl bakalářské práce - prezentovat soubor aktivit pro rozvoj dítěte s Downovým syndromem za využití domácích zvířat byl naplněn. Výsledky bakalářské práce mohou posloužit jako výchozí bod k realizaci dalšího výzkumu.

SEZNAM ZKRATEK

DS – Downův syndrom

CVS – biopsie chloriových klků

AAA – aktivity za pomoci zvířat

AAE – vzdělávání za pomoci zvířat

AAT – terapie za pomoci zvířat

AACR – krizová intervence za pomoci zvířat

ČR – Česká republika

USA – Spojené státy americké

ESSAT – European Society for Animal – Assisted Therapy

IAHAIO – International Association of Human-Animal Interaction Organisations

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Aktivita – Česání psa.....	26
Tabulka 2 Aktivita – Příprava krmení, podávání pamlsků.....	27
Tabulka 3 Aktivita – Zapínání obojků.....	28
Tabulka 4 Aktivita – Vedení psa na vodítku.....	29
Tabulka 5 Aktivita – Házení míčků, kopání do míče [1]	30
Tabulka 6 Aktivita – Přiřazování barev.....	31
Tabulka 7 Aktivita – Rozlišování velikostí	32
Tabulka 8 Aktivita – vedení koně	33
Tabulka 9 Aktivita – jízda na koni	34
Tabulka 10 Aktivita – trhání trávy pro koně	35
Tabulka 11 Aktivita – krmení koně	36
Tabulka 12 Aktivita – Úklid, čištění a podestýlání stájí	37
Tabulka 13 Aktivita – Údržba ohrad	38
Tabulka 14 Aktivita – Napájení, krmení	39

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Kartáče [1]	26
Obrázek 2 Hřebeny [1].....	26
Obrázek 3 Pinzety pro nabírání pamlsků [1]	27
Obrázek 4 Sáček s pamlsky [1].....	27
Obrázek 5 Obojky [1]	28
Obrázek 6 Vedení psa na vodítku [1]	29
Obrázek 7 Krátké lanové vodítko [1].....	29
Obrázek 8 Pes oblečený ve vestě [1]	31
Obrázek 9 Vesta pro psa [1]	31
Obrázek 10 Vedení koně [1].....	33
Obrázek 11 Jízda na koni [1]	34
Obrázek 12 Trhání trávy pro koně [1].....	35
Obrázek 13 Krmení koní pečivem [1]	36
Obrázek 14 Krmení koní s využitím šlapadla [1]	36
Obrázek 15 Úklid stáje [1].....	37
Obrázek 16 Natírání ohrady [1]	38
Obrázek 17 Krmení koní trávou [1].....	39
Obrázek 18 Krmení ovcí [1]	39

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Materiál k aktivitě Přiřazování barev.....	48
Příloha 2 Materiál k aktivitě Rozlišování velikostí.....	50
Příloha 3 Otázky polostrukturovaného rozhovoru s matkou.....	51

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BARTOŇOVÁ, Miroslava; BAZALOVÁ, Barbora a PIPEKOVÁ, Jarmila. *Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-161-4.
- BICKOVÁ, Jaroslava (ed.). *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1585-1.
- BUCKLEY, Sue. *Living with Down syndrome*. United Kingdom : The Down Syndrome Educational Trust, 2000. ISBN 1-903806-01-1. Dostupné z: <http://www.down-syndrome.net/library/dsii/01/01>. [cit. 2024-04-15].
- CASKOVÁ, Vanda. *Léčba koňmi - 12. Pedagogicko-psychologické aktivity*. Online. EQUICHANNEL.cz. 2009. Dostupné z: <https://equichannel.cz/clanky/lecba-konmi/lecba-konmi-12-pedagogicko-psychologicke-aktivity>. [cit. 2024-04-15].
- ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3071-7.
- GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše, aneb, Canisterapie*. Praha: Grada Publishing, 1999, 160 s. Strom života, sv. 3. ISBN 8071697893
- Health Supervision for Children With Down Syndrome*. Online. American Academy of Pediatrics. 2011. Dostupné z: <https://publications.aap.org/pediatrics/article/128/2/393/30609/Health-Supervision-for-Children-With-Down-Syndrome>. [cit. 2024-04-15].
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-1968-2.
- HOMOLKOVÁ, Kamila. *Raný vývoj verbální a neverbální komunikace dítěte s Downovým syndromem*. Studia philologica Pragensia. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5292-4.
- KARÁSKOVÁ, Vlasta a DOHNAL, Tomáš. *Zoorekreace*. Ostatní. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2881-9.

KAŠPAROVÁ, Martina. *Dítě s Downovým syndromem a péče o něj*. Online. Šance dětem. 2015, 24.03.2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-s-downovym-syndromem-pece-o-nej>. [cit. 2024-04-15].

KUKLA, Lubomír. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.

Mýty a realita. Online. DownSyndromCZ. 2015. Dostupné z: <https://www.downsyndrom.cz/downuv-syndrom/obecne-informace/myty-a-realita.html>. [cit. 2024-04-15].

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů* . Praha: Albatros, 2006, 159 s. ISBN 9788000018096.

PUESCHEL, Siegfried M. *Downův syndrom pro lepší budoucnost: metodická příručka pro rodiče*. Přeložil Dana MADĚROVÁ. Praha: Tech-market, 1997. ISBN 8086114155.

SEDLÁŘOVÁ, Barbora. *Pes - terapeut, který je s vámi 24 hodin denně*. Online. Šance dětem. 2017, 15.3.2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pes-terapeut-ktery-je-s-vami-24-hodin-denne>. [cit. 2024-04-15].

STRUSKOVÁ, Olga. *Děti z planety D.S*. Praha: G plus G, 2000, 165 s. ISBN 8086103315.

ŠÍPEK, Antonín. *Downův syndrom*. Online. Vrozené vady. 2019. Dostupné z: http://www.vrozene-vady.cz/vrozene-vady/index.php?co=downuv_syndrom. [cit. 2024-04-15].

UVÍROVÁ, Magdalena. *Downův syndrom – příčiny, projevy a cílená péče*. Online. EUC. 2023. Dostupné z: <https://euc.cz/clanky-a-novinky/clanky/downuv-syndrom-priciny-projevy-a-cilena-pece/>. [cit. 2024-04-15].

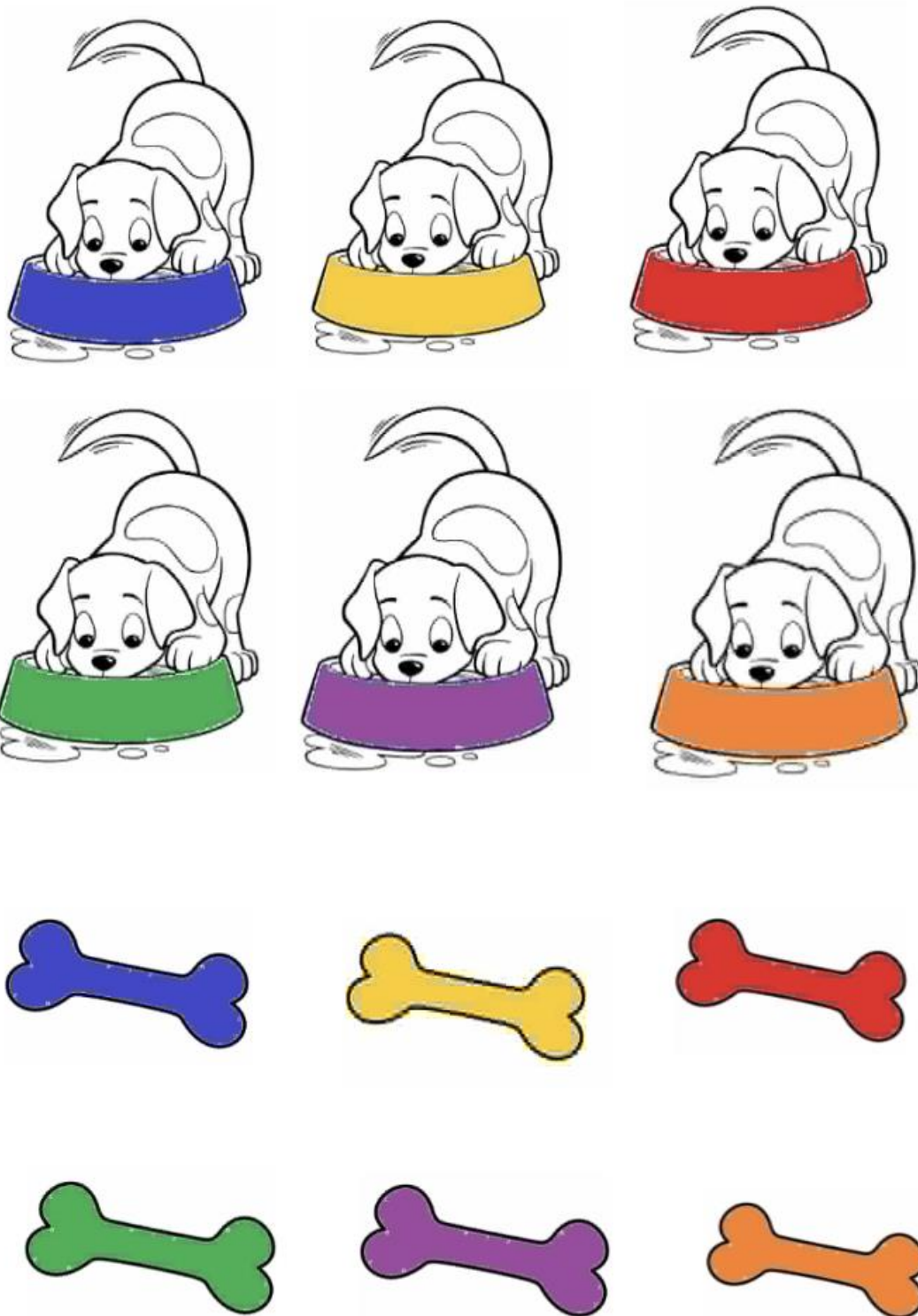
VALENTA, Milan; MICHALÍK, Jan a LEČBYCH, Martin. *Mentální postižení. 2.*, přepracované a aktualizované vydání. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0378-2.

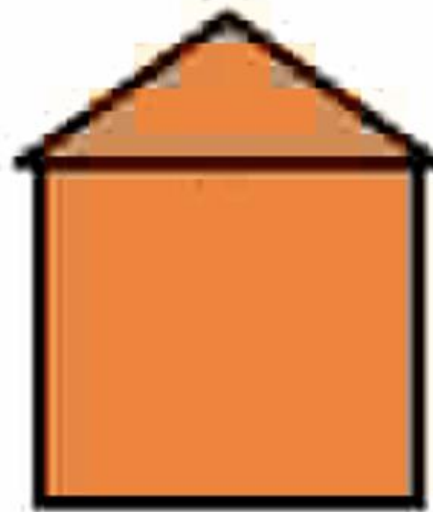
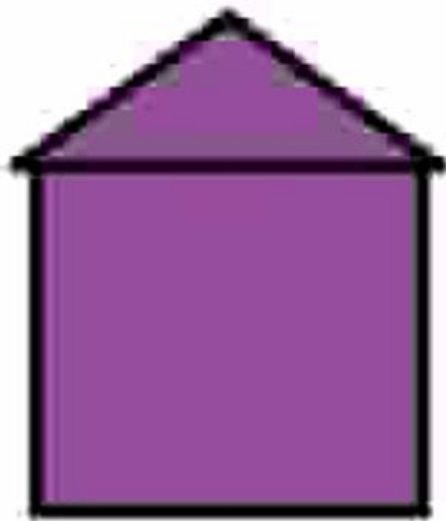
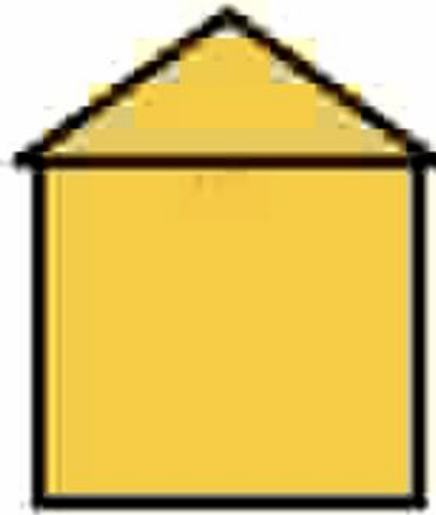
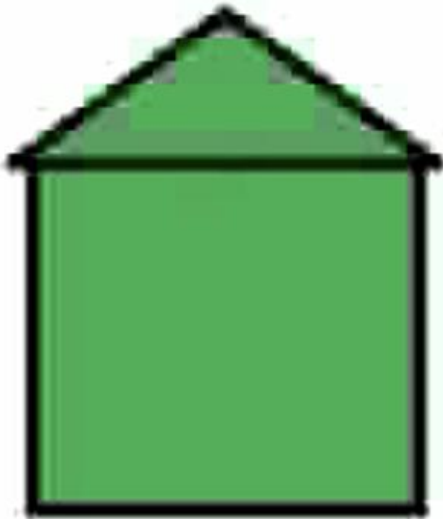
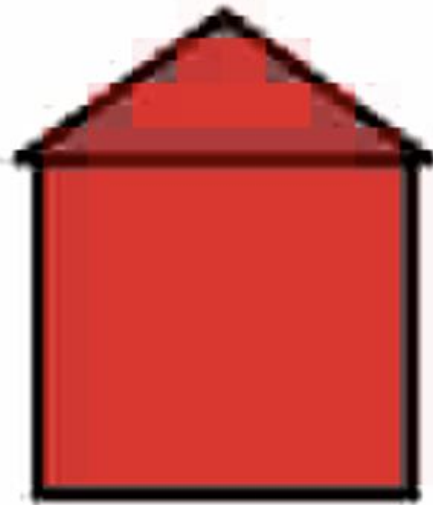
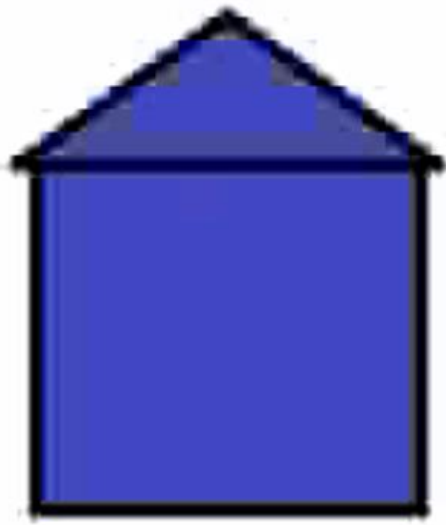
VELEMÍNSKÝ, Miloš, ed. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007, 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

[1] Fotografie byly poskytnuty z archivu matky chlapce zúčastněného ve výzkumu.

PŘÍLOHY

Příloha 1 Materiál k aktivitě Přirázování barev

Příloha 2 Materiál k aktivitě Rozlišování velikostí

Příloha 3 Otázky polostrukturovaného rozhovoru s matkou

1. Jaká je diagnóza Vašeho syna?
2. Narodil se Váš syn v plánovaném termínu porodu?
3. Jak porod probíhal?
4. Jakou máte Vy a Váš manžel vystudovanou školu?
5. Jaké je Vaše a Vašeho manžela nynější zaměstnání?
6. Jak dlouho navštěvuje Váš syn mateřskou školu?
7. Jak probíhala adaptace Vašeho syna v mateřské škole?
8. Jak s Vaším synem komunikujete?
9. Jaké jsou hlavní zájmy Vašeho syna?
10. Jaké aktivity se zvířaty s Vaším synem realizujete?
11. Vidíte nějaké posuny v jeho rozvoji po provádění těchto aktivit?